

ФОРМУВАННЯ ІНТЕРЕСУ ДО ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЯК ОПТИМІЗАЦІЯ ПРОЦЕСУ НАВЧАННЯ У СТУДЕНТІВ НЕМОВНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

О. М. Гринчишин
кандидат психологічних наук, доцент

Навчання іноземної мови – це передача іншомовної культури. Під іншомовною культурою розуміють усе, що спроможний принести тим, хто навчається, процес оволодіння іноземною мовою в навчальному, пізнавальному, розвиваючому і виховному аспектах. Як елементи змісту іншомовної культури виступають знання, навички, уміння, мотивація, що співвіднесені з такими аспектами навчання, як учіння, пізнання, розвиток, виховання. У такому розумінні компоненти іншомовної культури можна визначити як цілі навчання.

Оволодіння іноземною мовою збагачує світогляд тих, хто навчається, через неї вони одержують інформацію про країну мови, що вивчається, про звичаї, культуру народів інших країн, більше довідаються про свою рідну мову завдяки порівнянню різних мовних явищ, форм, цим самим розширюється і їхній філологічний кругозір. Робота з довідковою літературою розвиває культуру розумової праці, спеціальні уміння з раціонального виконання навчальних завдань, виступає передумовою розвитку потреби в самоосвіті. Робота з оволодіння іноземною мовою сприяє розвитку всіх видів пам'яті, мислення, особливо абстрактного, а також розумових операцій: синтезу, аналізу та ін., сприятливо впливає на розвиток здібностей, таких, як фонематичний слух, мовний здогад, імітативні здібності і те, що сприяє розвитку уяви і творчості студентів.

Актуальність даного дослідження зумовлена тим, що інтерес як своєрідна внутрішня спрямованість того, хто навчається, впливає на всі процеси сприйняття, мислення, пам'яті і плідно позначається на процесі і результатах навчальної діяльності. Специфіка мотивації оволодіння іноземною мовою визначається специфікою самої навчальної дисципліни "іноземна мова", що відрізняється від інших своїми особливостями. Насамперед, ця специфіка полягає в деякій видозміні самого мислення. Навчаючи іноземної мови, викладач прагне мислення цією мовою. Специфіка іноземної мови виявляється в її "безпредметності", викладач повинен знайти "предмет", заповнити іноземну мову змістом відповідно до запитів та інтересів тих, хто навчається [4]. Ця риса іноземної мови пов'язана з іншою, а саме: "безмежністю" іноземної мови як предмета вивчення.

Аналіз ряду психологічних джерел свідчить про те, що інтерес повинен бути основою позитивного ставлення до іноземної мови [4] і його називають одним із головних і найбільш стійких мотивів у навчанні предмета. Це підтверджується у ряді досліджень ролі інтересу під час навчання іноземної мови [5; 8]. За наявності інтересу людина легше і продуктивніше працює, тому що вся її увага і сили зосереджені на її роботі. В інтересі зосереджені два елементи: усвідомлена значущість предмета потреби і його емоційна привабливість. Обидва ці моменти, на думку С.Л Рубінштейна, представлені в кожному інтересі, але співвідношення між ними на різних рівнях свідомості може бути різним. Коли загальний рівень свідомості чи усвідомленість даного інтересу невисока, домінує малоусвідомлена емоційна привабливість [10].

Таким чином, будь-який з елементів може переважати в тій чи іншій мірі. Саме існування цих двох сторін дає підставу для класифікації інтересу як безпосереднього й опосередкованого. Панування першого являє собою безпосередній інтерес, панування другого – опосередкований інтерес. Відсутність емоційної привабливості рівносильна відсутності інтересу. Оскільки один з елементів інтересу може переважати в тому чи іншому ступені, можна говорити про перевагу безпосереднього інтересу над опосередкованим чи, навпаки, опосередкованого над безпосереднім.

На думку А.В. Петровського, опосередкований інтерес існує тоді, коли реальне суспільне значення чого-небудь і суб'єктивна значущість його для особистості збігаються. Це

особливо важливо тому, вважає А.В. Петровський, що не всяка діяльність може бути емоційно привабливою [9]. Ми усе-таки вважаємо, що й опосередкований інтерес не може бути позбавлений своєї емоційної сторони, тому що в цьому випадку, за твердженням С. Л. Рубінштейна, залишиться лише усвідомлена значущість, але не буде інтересу [10].

У визначенні інших авторів, інтерес у всіх його видах і на всіх етапах розвитку характеризується в основному трьома обов'язковими моментами: позитивною емоцією стосовно діяльності, наявністю пізнавальної сторони, наявністю безпосереднього мотиву, що йде від самої діяльності. Мотиви обов'язку і необхідності можуть допомогти виникненню і зміцненню інтересу, але самі собою не визначають його сутності. Розвивається інтерес до знань з правильним співвідношенням раціонального й емоційного в навчанні, тобто вплив на мислення буде ефективним лише в тому випадку, якщо воно стосується емоційної сфери [7].

Тому метою даного дослідження є формування у студентів немовного вузу позитивного ставлення до вивчення іноземної мови, оскільки важливість емоційної сторони у навчанні безперечна. Інтерес студентів до спеціальності у вищому навчальному закладі диктує потребу підбору певного змісту матеріалу, що має дуже велике значення для організації мотивованого, зацікавленого спілкування іноземною мовою. Зміст матеріалу повинен бути не занадто простим і не занадто складним у понятійному відношенні з врахуванням рівня професійних знань у відповідній галузі. Природно, що і лінгвістична сторона матеріалу повинна відповідати рівню знань студентів та етапу навчання.

Для повноцінного спілкування необхідно підібрати професійно-орієнтований, інформативно-насичений, суб'єктивно новий матеріал, що викликає мотиваційну готовність до його прийняття й обговорення. Пропонований інформативний матеріал повинен відповідати наступним вимогам:

1. Він повинен бути цікавим для студентів.
2. Зміст матеріалу повинен відповідати професійним інтересам тих, кого навчають.
3. У матеріалі повинні бути присутні спірні моменти, що вимагають обговорення.
4. Можуть мати місце деякі професійні неточності, на які вказується як на гіпотетичні
5. Повинна бути можливість моделювання різних ситуацій за текстом (якби було так, то ... тощо.).

Основний наголос варто робити на зміст того, що обговорюється. Необхідно навчати дискусії, вміння висловлювати свою думку, аргументувати її, заперечити, доповнити тощо.

Велике значення має понятійний апарат, тому варто пропонувати тим, що навчаються, давати визначення понять іноземною мовою, намагатися вводити нові терміни не шляхом перекладу, а за допомогою їхнього тлумачення іноземною мовою, залучаючи до цього їх самих тощо.

Розвиток комунікативних навичок може відбуватися тільки в тому випадку, якщо в тих, кого навчають, є мотивація і можливість виразити своє "я", бути самим собою, спілкуватися на рівних з оточуючими людьми, тобто дуже важливим є те, які взаємини існують між учасниками спілкування, який психологічний клімат у групі – цей фактор грає далеко не останню роль у мотивації спілкування.

У людини в бадьорому, радісному настрої підвищується інтерес до роботи, прискорюється темп її виконання, поліпшується її продуктивність. Н.В. Вітт вважає, що фактор емоційності найчастіше виявляється в мовленнєвому спілкуванні. На її думку, якщо той, хто навчається, позитивно розглядає такі аспекти курсу навчання, як змістовний, організаційний і комунікативний, то в нього розвивається і стає стійкою емоційна зацікавленість предметом, що загалом поліпшує навчальну діяльність [2]. Ядром інтересу можна вважати таке емоційно-пізнавальне відношення, яке, у першу чергу, мотивоване самою діяльністю чи самим об'єктом. За наявністю зв'язку внутрішніх мотивів та інтересу, при зниженні внутрішніх мотивів знижується й інтерес до предмета.

Як основні умови створення необхідної мотивації до оволодіння іноземною мовою І. А. Зимня називає наступні:

- 1) формування пізнавально-комунікативної потреби;

2) зміст навчального матеріалу, що має для тих, хто навчається, виховне, розвиваюче і загальноосвітнє значення;

3) здійснення особистісно-діяльнісного підходу.

Перша стверджує, що іноземна мова, як і рідна – це засіб спілкування. Для спілкування необхідний мотив, потреба, що і треба формувати. Друга – коли ця потреба буде сформована, потрібно запропонувати тому, хто навчається, відповідний предметно-смысловий зміст, що задовольняло б дану потребу. І третя означає, що саме той, хто навчається, із усіма його індивідуально-психологічними особливостями знаходиться в центрі навчання, саме з позицій того, хто навчається, визначається мета заняття. Особистісно-діяльнісний підхід припускає рівноправні стосунки між викладачем і навчальною групою, викладачем і тим, хто навчається, як партнерами із спілкування [4].

На думку Н.Є. Кузовльової, ставлення до предмета складається з двох компонентів: інтересу до нього й усвідомлення його вагомості [6]. Як правило, оволодіння іноземною мовою не забарвлено особистісним змістом, що різко знижує його значущість і інтерес до нього. Н.Є. Кузовльова поділяє внутрішню мотивацію в оволодінні іноземною мовою на три види: комунікативну (забезпечує мовний намір і ситуативний інтерес), операційно-інструментальну (забезпечує процесуальний інтерес) і пізнавальну (забезпечує пізнавальний інтерес до предмета). До зовнішньої мотивації вона відносить соціально-зумовлену (пов'язану з цивільними мотивами усвідомлення тими, хто навчається, соціальної необхідності, обов'язковості, тобто змісту навчання) і особистісно-зумовлену (що забезпечує усвідомлення необхідності знання іноземної мови для майбутньої роботи, навчання).

Тому, система мотивів виражає інтерес у цілому, і цікавий навчальний предмет – це предмет, що спонукується внутрішніми мотивами. За результатами психологічного спостереження та проведення дослідного навчання внутрішні мотиви, а саме: інтерес до самої мови, її пізнавальної і комунікативної цінності, займають далеко не перше місце у студентів немовного вищого навчального закладу в процесі їхнього оволодіння іноземною мовою. Суть внутрішніх мотивів полягає у задоволенні зацікавленості, в інтересі до самого процесу вивчення іноземної мови та спілкуванні нею, до одержання нової інформації за допомогою мови. Внутрішні мотиви мають велике значення за двома причинами: як джерело активності особистості, що впливає на успішність діяльності, і як фактор, що дозволяє виявити внутрішні резерви особистості для її розвитку, навчання і виховання, тому що без наявності внутрішньої мотивації неможливий повноцінний розвиток особистості [1, 3].

Отже, наявність зовнішньої мотивації за відсутності внутрішньої не завжди є досить сильним мотивуючим фактором для спонукання до діяльності, і остання може більш-менш успішно здійснюватися за наявності досить розвинутих вольових якостей, необхідних для подолання труднощів під час оволодіння іноземною мовою. Якщо ж вольові якості розвинуті недостатньо, діяльність буде неефективною. У той самий час одержання постійного психічного навантаження, що викликає стан інтелектуальної й емоційної активності, – що може бути реалізовано тільки за наявності інтересу до самої діяльності, – сприятиме розвитку особистості, формуванню необхідних особистісних якостей, у тому числі й вольових, що приведе і до більш успішного протікання діяльності. Основою для подальшого дослідження постає проблема вдосконалення особистісних якостей майбутнього фахівця та розвиток його оптимального стилю і навичок спілкування, вироблення діалогічної спрямованості. Таким чином, інтереси є і передумовою навчання, і його результатом, тому завдання педагога – формування повноцінних інтересів, які формуються і закріплюються в діяльності.

Список використаної літератури

1. Божович Л.И., Морозова Н.Г., Славина Л.С. Развитие мотивов учения у советских школьников // Известия АПН РСФСР. Вып. 36. – М., 1951.

2. Витт Н.В. Психологические вопросы индивидуализации обучения иностранным языкам в средних специальных учебных заведениях. – М.: Высшая школа, 1975.
3. Засекина Л.В. Особенности формирования профессионально-творческого мышления майбутнього фахівця іноземної мови: Дис...канд. психол. наук: 19.00.07 / Волинський держ. ун-т ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2000. – 206 с.
4. Зимняя И.А. Психология оптимизации обучения иностранному языку в школе // Иностранные языки в школе. – 1986. – № 4. – С. 3 –7.
5. Козик П.Я. Некоторые итоги исследования субъективных отношений к изучению иностранного языка // Методы обучения иноязычной речи. Вып. 2. – Минск, 1971.
6. Кузовлева Н.Е. Профессиональная ориентация как один из факторов формирования мотивации в обучении иностранным языкам // Иностранные языки в школе. – 1986. – № 4. – С.22 – 25.
7. Леонтьев А.Н. Потребности, мотивы, эмоции: Курс лекций. – М.: МГУ, 1994. – 62 с.
8. Персианова Н.А. Интерес как фактор усвоения студентами-иностранцами русского языка // Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы. – Вып. I. – Л.: ЛГУ, 1973.
9. Петровский А.В. О некоторых феноменах межличностных отношений в коллективе // Вопросы психологии. – 1976. – № 3. – С. 16 –26.
10. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии. В 2-х т. – М.: Педагогика, 1989. – Т. II. – 328 с.

Анотація

У даній статті розглядається питання про формування мотивації до оволодіння іноземною мовою у студентів немовного вищого навчального закладу. Особлива увага акцентується на емоційному та пізнавальному боці навчального процесу. Аналізуються результати спостереження за навчальною діяльністю студентів, наводяться приклади мотивуючих факторів для спонукання до вивчення іноземної мови.